

Бібліотеки наукових установ НАН України: сучасні тенденції та завдання розвитку

У травні 2016 року в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбувся щорічний семінар «Робота бібліотек наукових установ НАН України: сучасні тенденції та завдання розвитку». У його роботі взяли участь керівники бібліотек наукових установ усіх відділень НАН України, а також представники Державної науково-технічної бібліотеки України.

Захід відкрив голова Інформаційно-бібліотечної ради НАН України акад. **О. С. Онищенко**. Він зазначив, що сьогодення ставить перед науковими бібліотеками багато складних завдань, у вирішенні яких вони покладаються виключно на державний патронат. Однак, на думку доповідача, чекати підтримки від держави – замало. Бібліотекам наукових установ потрібно активніше вести пошук власних шляхів виходу із ситуації, що склалася. Це означає:

- розробляти нові форми і методи накопичення знань, інформації, їх опрацювання й надання у користування суспільству;
- вишукувати нові засоби популяризації власного інформаційного ресурсу;
- запроваджувати інформаційні мультисервіси;
- створювати бібліометричні портрети науковців;
- постійно оновлювати бібліотечно-інформаційний контент сайтів науково-дослідних установ.

Не менш важливою, на думку академіка, є участь бібліотек у формуванні інтелектуального інформаційного середовища НАН України. У цьому контексті він наголосив на активізації діяльності бібліотек щодо створення зведеного електронного каталогу бібліотечно-інформаційних підрозділів НАН України в рамках виконання «Програми інформатизації НАН України».

Умови, в яких нині функціонують академічні бібліотеки, проаналізувала вчений секретар Інформаційно-бібліотечної ради НАН України, канд. іст. наук **Г. І. Солоїденко**. Спираючись на річні звіти про діяльність бібліотек академічної мережі, вона констатувала: негативною тенденцією останніх років є хронічне недофінансування бібліотек наукових установ НАН України. Це призводить до щорічного скорочення надходжень нових видань до фондів книгозбірень (у середньому тільки 1,5 % книг купується за кошти наукових установ, дари становлять 41 %, передплата – 39 %, книгообмін – 14 %); зменшення кількості читачів; неефективної роботи бібліотек в електронному інформаційному середовищі (лише третина бібліотек формує електронні каталоги, з них тільки 11 представляють їх у відкритому доступі на своїх веб-сторінках, а 9 бібліотек – з 2015

року на порталі НБУВ); скорочення штату (внаслідок чого 10 бібліотек сьогодні працюють як бібліотечні пункти) тощо. Незважаючи на скорочення основних показників роботи, доповідачка позитивно оцінила бібліографічну, виставкову, презентаційну, дослідницьку діяльність цілої низки бібліотек наукових установ. Наголошувалось також на розширенні сфер діяльності бібліотек, зокрема, на їхній участі у проведенні міжнародних конференцій, підготовці наукових збірників, упровадженні бібліометричних показників оцінювання наукової діяльності, співробітництві в архівній та просвітницькій діяльності наукових установ.

На завершення **Г. І. Солоїденко** зауважила, що в рамках виконання «Програми інформатизації НАН України» Інформаційно-бібліотечною радою НАН України та НБУВ підготовлено інформаційний лист керівникам наукових установ щодо представлення електронних ресурсів бібліотек академічних установ на порталі НБУВ. Цей процес не потребуватиме від установ додаткового фінансового та кадрового забезпечення (основна вимога – наявність комп'ютера з виходом в Інтернет), а сформований інформаційний ресурс сприятиме поширенню відомостей про фонди бібліотек наукових установ НАН України.

З діяльністю передплатного агентства «Укрінформнаука», утвореного в 2009 році, присутніх ознайомила його директор – **Т. М. Яцків**. Вона зазначила, що основна мета агентства – інформування вчених, фахівців, аспірантів, студентів про видання організацій і установ академії наук – членів МААН, полегшення пошуку і замовлення академічних журналів та праць науковців. У цьому контексті директор агентства «Укрінформнаука» презентувала «Зведений каталог періодичних видань, що випускаються академіями наук – членами МААН» та «Каталог періодичних видань».

Про один із важливих сучасних напрямів роботи наукової бібліотеки – створення бібліометричних портретів науковців – йшлося у доповіді завідувача відділу бібліометрії та наукометрії НБУВ, канд. техн. наук **Л. Й. Костенка**. Він зосередив увагу присутніх на методології та інструментарії створення бібліометричних портретів у системі Google Scholar, а також охарактеризував основні показники розвитку вітчизняної науки на основі аналітичних даних проекту «Бібліометрика української науки».

Питання збереження бібліотечних фондів порушила у своєму виступі науковий співробітник НБУВ **Л. П. Заток**. Вона зазначила, що, починаючи з 2015 року, завдяки участі бібліотек НАН України в комплексному

постійно діючому екологічному моніторингу, фахівці НБУВ мають змогу надавати допомогу та відстежувати фактичний фізичний стан документів (органолептичні та інструментальні дослідження), стан повітря в книгосховищах і читальних залах (виявлення мікробіологічного чинника). Л. П. Затока підкреслила, що участь у моніторингу дуже важлива, адже його результати слугують підґрунтям для надання керівникам бібліотек наукових установ фахових консультацій щодо здійснення ефективного контролю режимів зберігання та фізико-хімічних показників матеріальної основи документів.

Про нові вимоги до списання літератури з фондів бібліотек учасникам заходу повідомила молодший науковий співробітник НБУВ **О. І. Посметна**. Вона звернула увагу присутніх на причини та технології списання видань, що перебувають на балансовому обліку; охарактеризувала функції постійно діючої комісії зі списання об'єктів державної власності; зупинилась на вимогах нормативних документів, які регламентують проведення цієї роботи, а також на правилах підготовки документів за результатами списання.

Про стан та організацію роботи з обмінними фондами бібліотек НАН України доповіла завідувач сектора депозитарного бібліотечного фонду НБУВ **О. Ю. Кірданова**. Вона проаналізувала видовий склад документів в обмінних фондах, різновиди їх обліку, систему інформування про наявні видання та технологію перерозподілу малозапитуваних видань. Доповідачка відзначила, що досить часто має місце ігнорування деякими бібліотеками основних положень «Інструкції з ор-

ганізації ОФ бібліотеки НДУ НАН України» та ненадання відділу ОРФ НБУВ інформації про підготовлені до списання видання. Йшлося також про доцільність розміщення списків обмінних фондів на порталі НБУВ, що дасть змогу налагодити ефективну роботу із заповнення лакун та ретроспективного доукомплектування фондів.

У рамках семінару було репрезентовано досвід роботи двох бібліотек наукових установ НАН України. Так, завідувач бібліотеки Інституту археології НАН України, канд. іст. наук **В. А. Колеснікова** розповіла про участь співробітників бібліотеки у дослідженні її історії. Його результати склали основу окремого розділу ювілейного видання «Інститут археології Національної академії наук України. 1918–2014», що вийшло друком минулого року. Керівник бібліотеки Інституту географії НАН України **Н. С. Іванова** поінформувала учасників семінару про відображення ресурсів бібліотеки у розподіленому каталозі бібліотек наукових установ НАН України на порталі НБУВ.

На завершення семінару завідувач відділу соціально-економічного захисту та трудових відносин Апарату ЦК профспілки працівників НАН України **Є. І. Меркулов** відповів на запитання керівників бібліотек наукових установ стосовно фінансового стану НАН України, скорочення штатів, встановлення режиму неповного робочого тижня, дотримання основних положень колективного договору та ін.

Валентина Здановська,
мол. наук. співробітник НБУВ